

VALTIONEUVOSTON PERIAATEPÄÄTÖS HALLINNON TOIMENPITEISTÄ SUVAITSEVAISUUDEN LISÄÄMISEKSI JA RASISMIN EHKÄISEMISEKSI

SISÄLLYS:

- 1. MAAHANMUUTTAJIIN SEKÄ ETNISIIN VÄHEMMISTÖIHIN KOHDISTUVA SYRJINTÄ JA SEN EHKÄISEMINEN; HALLINNON TOIMENPITEIDEN PÄÄLINJAT**
- 2. KAIKKIA MINISTERIÖITÄ JA NIIDEN ALAISTA HALLINTOA KOSKEVAT TOIMENPITEET**
 - 2.1. RASISTISIIN TEKOIHIN PUUTTUMISEN KYNNYSTÄ MADALLETAAN*
 - 2.2. HYVÄÄ HALLINTOA EDISTETÄÄN*
 - 2.3. MINISTERIÖIDEN KOULUTUSSUUNNITELMIA TÄYDENNETÄÄN*
 - 2.4. ETNISTEN VÄHEMMISTÖJEN EDUSTAJIEN OTTAMINEN PALVELUKSEEN JA MINISTERIÖIDEN HENKILÖSTÖPOLIITTISET OHJELMAT*
 - 2.5. ETNISIÄ KYSYMYKSIÄ KÄSITELLÄÄN MINISTERIÖIDEN JULKAISUTOIMINNASSA*
 - 2.6. MAAHANMUUTTAJIIN LIITTYVÄÄ TILASTOINTIA JA TUTKIMUSTA KEHITETÄÄN*
- 3. HALLINNONALAKOHTAISET TOIMENPITEET**
 - 3.1. ULKOASIAINMINISTERIÖ*
 - 3.2. SISÄASIAINMINISTERIÖ*
 - 3.3. OPETUSMINISTERIÖ*
 - 3.3.1. OPETUSTA KOSKEVAT TOIMENPITEET*
 - 3.3.2. KULTTUURIPOLIITTISET TOIMENPITEET*
 - 3.4. KAUPPA- JA TEOLLISUUSMINISTERIÖ*
 - 3.5. SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ*
 - 3.6. TYÖMINISTERIÖ*
 - 3.7. YMPÄRISTÖMINISTERIÖ*
- 4. PERIAATEPÄÄTÖKSEN TOTEUTTAMINEN JA SEURANTA**

Valtioneuvosto on tänään, asian oltua valmistavasti käsiteltävänä rasismien ehkäisy -työryhmissä (asetettu opetusministeriön 8.2.1996 tehdyllä päätöksellä, Dnro 14/043/96), tehnyt periaatepäätöksen toimenpiteistä suvaitsevaisuuden lisäämiseksi ja rasismien ehkäisemiseksi.

1. MAAHANMUUTTAJIIN SEKÄ ETNISIIN VÄHEMMISTÖIHIN KOHDISTUVA SYRJINTÄ JA SEN EHKÄISEMINEN; HALLINNON TOIMENPITEIDEN PÄÄLINJAT

Suomi on 1990-luvun aikana tulossa yhä monikulttuurisemmaksi yhteiskunnaksi. Suomessa on edelleen vähän maahanmuuttajia, kun tilannettamme verrataan muihin EU-maihin. Siksi useimmat suomalaiset eivät säännöllisesti, osana arkipäiväänsä kohtaa muiden kulttuurien edustajia. Huolimatta maahanmuuttajien suhteellisen pienestä määrästä, maahanmuutto on lisääntynyt viimeaikoina nopeasti.

Suuri osa maahanmuuttajista on saapunut Suomeen lähialueilta, mutta useita ryhmiä on tullut myös Euroopan ulkopuolelta. Usein juuri näistä maista saapuneet ovat kaikkein alttiimpia joutumaan epäluulojen, muukalaisvihan ja suoranaisten rasismien kohteiksi. Eri-lainen ihonväri ja pukeutuminen laukaisevat joidenkin suomalaisten keskuudessa kielteistä käyttäytymistä. Rasismien kohteiksi ovat joutuneet myös kansallisten vähemmistöjemme edustajat.

Mielipidemittaukset näyttävät osoittavan, että kielteiset asenteet ja pelko maahanmuuttajia kohtaan olisivat Suomessa lisääntyneet viimeksi kuluneiden vuosien aikana. Suhtautuminen on tutkimusten mukaan kielteistynyt kaikissa väestöryhmissä. Lisäksi suhtautuminen työvoiman maahanmuuttoon on kielteisempää kuin suhtautuminen humanitaarisista syistä vastaanotettaviin pakolaisiin. Suomalaiset pelkäävät aikaisempaa enemmän maahanmuuttajien uhkaavan sosioekonomista asemaansa.

Suomessa toimii nykyisin jollakin tavalla organisoituneita äärikansallisia ja rassistisia toimintaryhmiä. Kaikkien tällaisten toimintaryhmien toimintaa tulee tiukasti seurata ja puuttua mahdollisiin rikkomuksiin välittömästi asianmukaisella tavalla. Keinot tähän antaa voimassa oleva perustuslaki, yhdistyslaki, painovapauslaki ja rikoslainsäädäntö. Kysymys on siitä, kuinka tehokkaasti näihin keinoihin turvaudutaan käytännössä.

Viranomaisten tulee pyrkiä olennaisesti madaltamaan rassistisiin tekoihin puuttumisen kynnyksiä. Viranomaisten koulutusta kehitetään siten, että he kykenevät entistä tehokkaammin puuttumaan syrjintään aina kun he sellaista ympäristössään havaitsevat. Edellytyksiä etnisiin vähemmistöihin kuuluvien hakeutumiselle hallinnon palvelukseen pyritään aktiivisesti parantamaan. Etnisiä kysymyksiä käsitellään aikaisempaa enemmän ministeriöiden ja niiden alaisen hallinnon julkaisuissa. Maahanmuuttajien asemaan liittyvää tilastointia ja tutkimusta parannetaan.

2. KAIKKIA MINISTERIÖITÄ JA NIIDEN ALAISTA HALLINTOA KOSKEVAT TOIMENPITEET

2.1. Rasistisiin tekoihin puuttumisen kynnystä madalletaan

Suomen perustuslakiin on vuoden 1995 elokuun alusta sisältynyt siihen perusoikeusuudistuksen yhteydessä lisätty nimenomainen syrjintäkielto (hallitusmuodon 5 §). Lisäksi rikoslain 11 luvun 9 §:ssä syrjintä on säädetty rangaistavaksi. Kiihottaminen kansanryhmää vastaan ja osallisuus tällaiseen rikokseen on kriminalisoitu rikoslain 11 luvun 8 §:ssä

Ministeriöt huolehtivat siitä, että niiden hallinnonaloilla otetaan kaikissa toimenpiteissä tarkoin huomioon rasismiin ehkäisyyn liittyvä lainsäädäntö ja Suomen kansainväliset velvoitteet. Kunkin on omassa jokapäiväisessä työssään, mukaan lukien mahdolliset työnjohdon ja valvontaan liittyvät tehtävät, kiinnitettävä asiaan erityistä huomiota. Rasistisia ilmiöitä havaittaessa puuttumiskynnyksen tulee olla matala. Syrjintä ja kiihottaminen kansanryhmää vastaan ovat virallisen syytteen alaisia rikoksia, joiden osalta syytteen nostaminen ei edellytä asianomistajan syytepyyntöä tai ilmoitusta.

Viranomaisten on jatkossa puututtava rasistisiin tekoihin tehostamalla edellä mainitun lainsäädännön toimeenpanoa.

2.2. Hyvää hallintoa edistetään

Kaikki hallinnonalat huolehtivat siitä, että hyvän hallinnon periaatteet, kuten asiakaslähtöisyys, riittävä neuvonta, asianosaisten kuuleminen ja päätöksen perustelevuus, toteutuvat myös maahanmuuttajien kohdalla. Ne huomioivat, että esimerkiksi maahanmuuttaja-asiakkaita koskeva neuvontavelvollisuus ulottuu pidemmälle kuin useimpien muiden julkishallinnon asiakkaiden.

2.3. Ministeriöiden koulutussuunnitelmia täydennetään

Ministeriöt sisällyttävät henkilöstökoulutukseen, neuvottelupäivätoimintaan ja teemapäiviin vuodesta 1997 alkaen etnisiä suhteita käsitteleviä teemoja. Ministeriöiden koulutussuunnitelmissa kiinnitetään entistä enemmän huomiota etnisiin kysymyksiin ja etnisen syrjinnän ehkäisyyn. Näitä aihealueita käsitellään henkilöstökoulutuksessa sopivissa yhteyksissä myös ministeriöiden alaisen hallinnon kaikilla tasoilla. Koulutusta suunniteltaessa on erityisesti otettava huomioon, että ministeriöiden johdon asiana on huolehtia siitä, että syrjintään liittyvät asiat tiedostetaan riittävästi erilaisia toimenpiteitä suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Aihepiiriin liittyvää koulutusta tulisi pyrkiä järjestämään jo vuoden 1997 aikana. Myös jo suunniteltuihin koulutustilaisuuksiin lisätään sopivalla tavalla kyseisiä aihealuetta koskevia osioita. Ministeriöiden tulokaskoulutukseen liitetään etnisiä kysymyksiä ja syrjinnän ehkäisyä käsittelevä osuus. Ministeriöiden henkilöstöjärjestöt tulee ottaa mukaan aihealueen koulutuksen suunnitteluun.

Ministeriöt voivat myös yhdistää voimavarojaan järjestämällä henkilökunnalleen poikkihallinnollista yhteiskoulutusta etnisissä kysymyksissä, rasismien ehkäisyssä sekä siirtolais- ja pakolaispolitiikassa. Täten on mahdollista vahvistaa virkamiesten yhteistyötä yli hallinnon -

rajojen, mikä on omiaan nopeuttamaan asioiden käsittelyä ja parantamaan palvelua.

Ministeriöt käyttävät koulutuksessa opettajina ja asiantuntijoina myös maahanmuuttajien ja kansallisten etnisten vähemmistöjen edustajia sekä tarvittaessa myös kansainvälisten järjestöjen edustajia ja ulkomaisia asiantuntijoita.

2.4. Etnisten vähemmistöjen edustajien ottaminen palvelukseen ja ministeriöiden henkilöstöpoliittiset ohjelmat

Edellytyksiä etnisiin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden rekrytoitumiselle ministeriöihin ja niiden hallinnonaloilla toimiviin viranomaisiin pyritään parantamaan. Ministeriöiden henkilöstöpoliittisiin ohjelmiin tehdään asian vaatimat muutokset. Työhönottohaastatteluja suorittaville henkilöille järjestetään koulutusta etnisten vähemmistöjen palvelukseen ottamisen hyödyistä, mm. kielitaidon ja eri kulttuurien tuntemuksen tärkeydestä erilaisissa tehtävissä.

2.5. Etnisiä kysymyksiä käsitellään ministeriöiden julkaisutoiminnassa

Ministeriöt ja niiden alainen hallinto pyrkivät julkaisutoiminnassaan käsittelemään nykyistä enemmän etnisiä suhteita ja syrjintäkysymyksiä. Näiden kysymysten käsittely lisätään ministeriöiden viestintäpoliittisiin ohjelmiin. Ministeriöiden ulkoisen ja sisäisen tiedotuksen ohjeissa aihealueet tulee käsitellä kattavasti.

2.6. Maahanmuuttajiin liittyvää tilastointia ja tutkimusta kehitetään

Ministeriöhallinnon tarpeet sekä lisääntyvä kansainvälinen yhteistyö edellyttävät maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia koskevan tilastoinnin kehittämistä ja monipuolistamista. Tämä koskee sekä valtakunnallisia että alueellisia ja paikallisia tilastoja.

Ministeriöt ja niiden alainen hallinto huolehtivat omassa ja rahoittamassaan tutkimustoiminnassa siitä, että tutkimuksilla kootaan mahdollisuuksien mukaan myös maahanmuuttajia koskevaa tietoa. Tätä mahdollisuutta on tähän mennessä käytetty ainoastaan poikkeustapauksissa.

3. HALLINNONALAKOHTAISET TOIMENPITEET

3.1. Ulkoasiainministeriö

Ulkoasiainministeriö toimii aktiivisesti ja aloitteellisesti rasismien ja rotusyrjinnän vastustamiseksi kansainvälisissä yhteyksissä. Tavoite huomioidaan toiminnassa Yhdistyneissä kansakunnissa ja sen erityisjärjestöissä, Euroopan Unionissa, Euroopan neuvostossa, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestössä sekä Pohjoismaiden ministerineuvostossa.

Ulkoasiainministeriö tukee sen yhteydessä toimivan Rasismien vastaisen valtuuskunnan toimintaa.

3.2. Sisäasiainministeriö

Poliisilla on keskeinen asema rasististen ilmiöiden ehkäisemisessä ja selvittämisessä. Rasismin ehkäisyyn liittyvät asiat otetaan huomioon poliisin tulossuunnitelmissa ja erityisesti lähipoliisitoiminnassa. Ongelmien kärjistyminen pyritään ehkäisemään jo alkuvaiheessaan paikallistason sidosryhmäyhteistyöllä ja nopealla puuttumisella rasististen ilmiöiden syihin. Rasististen ongelmien ilmettyä poliisi toimii osaltaan kokoavana tahona, joka kutsuu eri osapuolet selvittämään ja sovittelemaan paikallistasolla ilmenneitä ongelmia. Poliisihallinnon sisällä asiaa käsitellään sopivilla foorumeilla kuten poliisin neuvottelupäivillä ja tuloskeskusteluissa.

Poliisin maahanmuuttajia ja syrjintää koskevaa tiedottamista sekä poliisin osallistumista esim. yhteisiin tilaisuuksiin maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöryhmien kanssa lisätään, jotta perusteeton epäluulo viranomaisia kohtaan vähenee. Tiedottamista kohdennetaan myös kantaväestöön, jotta maahanmuuttajia kohtaan tunnettua epäluuloa voidaan hälventää.

Poliisin rikosilmoitusten kirjaamisjärjestelmää (RIKI) täydennetään ja ohjeistetaan siten, että järjestelmästä saadaan tietoja teoista, joiden motiivi on rasistinen. Rikos- ja vastaavien tilastojen laadinnassa erotetaan selkeästi toisistaan Suomessa asuvien maahanmuuttajien tekemät rikokset ja Suomessa käyvien matkailijoiden tekemät rikokset.

3.3. Opetusministeriö

3.3.1. Opetusta koskevat toimenpiteet

Koululainsäädännön uudistamisen yhteydessä varmistetaan, että maahanmuuttajilla on samat opetukselliset ja kulttuurilliset oikeudet kuin suomalaisilla.

Opetussuunnitelmien perusteita uudistettaessa ja vahvistettaessa on suvaitsevaisuuden lisäämistä, rasismin ehkäisyä ja uusien kulttuurien kohtaamista korostettava nykyistä enemmän sekä varmistettava, että perusteet eivät sisällä rasismin mahdollistavia osioita. Rasismin ehkäisyyn tarvitaan valmennusta eri kulttuurien välisen vuorovaikutuksen edistämiseksi. Myös uusien oppiaineiden, kuten ihmisoikeuksien opettamisen tarve entistä laajemmin selvitetään, jotta opiskelijat ja oppilaat hallitsisivat maamme tekemät kansainväliset sopimukset muun muassa rasismin ehkäisemisen osalta.

Opetusta toteutettaessa maahanmuuttajat otetaan huomioon siten, että kouluihin muodostuu heitä kohtaan myönteinen ilmapiiri. Maahan muuttaneiden oppilaiden ja opiskelijoiden itsetuntoa kannustetaan opetuksellisin keinoin. Maahanmuuttajia sekä oppilaita että heidän vanhempiaan käytetään enemmän muun muassa kansainvälisyyskasvatuksen opetustilanteissa.

Maahanmuuttajien oman äidinkielen opetukseen varataan nykyistä enemmän opetustunteja ja -resursseja, jotta oman kielen ja kulttuurin omaksuminen ja säilyttäminen tulevat mahdollisiksi. Opettajien peruskoulutukseen sisällytetään kulttuurien välisen kasvatuksen osa-alue, joka sisältää etnisiä suhteita, suvaitsevaisuuden edistämistä, ihmisoikeuksia ja kulttuuri-identiteettiä sekä maahanmuuttajien opetuksen didaktiikkaa.

Rehtoreille ja opettajille järjestetään lisää täydennyskoulutusta etnisiin suhteisiin, suvaitsevaisuuden lisäämiseen ja maahanmuuttajien opetukseen liittyvissä kysymyksissä. Maahanmuuttajien oman äidinkielen opettajien koulutusta lisätään esimerkiksi kansainvälisen yhteistyön avulla.

Kaikkeen maahanmuuttajien opetukseen resurssoidaan riittävä oppimateriaalin valmistus. Pilottikouluja ja -hankkeita tuetaan ja projekteja laajennetaan koko maahan.

3.3.2. Kulttuuripoliittiset toimenpiteet

Opetusministeriö ottaa suvaitsevaisuuden edistämisen yhdeksi kriteerikseen myöntäessään valtionavustuksia nuorisotoimen, liikunnan ja kulttuurin aloilla.

Opetusministeriö tukee vähemmistökulttuuria edustavien ryhmien toimintaa ja suvaitsevaisuutta lisäävää kansalaistoimintaa seuraavin periaattein:

Vähemmistökulttuuriryhmäksi katsotaan avustuksesta päätettäessä etniset ja kielelliset vähemmistöt, pakolaiset ja maahanmuuttajat. Tukea myönnetään vähemmistökulttuuria edustavien ryhmien oman kulttuurin ja identiteetin säilyttämiseen. Vähemmistökulttuuriryhmillä tulee olla oikeus valita oman kulttuurisen identiteetin säilyttämisen tavat. Viranomaistoiminnossa on hyväksyttävä vähemmistökulttuurien itse ilmaisema traditioittensa tapojen ja muotojen arvojärjestys.

Vähemmistökulttuuriryhmien oikeuksien ja velvollisuuksien tulee olla yhtäläiset kaikkien valtion harkinnanvaraisia avustuksia saavien ryhmien ja yksilöiden kanssa. Avustusten tarkoituksena on vahvistaa vähemmistökulttuuriryhmien myönteistä sopeutumista yhteiskuntaan ja luoda mahdollisuuksia käyttää hyväkseen yleisiä kulttuuripalveluja ja tukimuotoja. Avustuspolitiikan on vahvistettava valtaväestön myönteisiä asenteita vähemmistökulttuuriryhmiin.

Avustuksia voidaan myöntää rekisteröidyille yhdistyksille kulttuurihankkeisiin ja vain erityisistä syistä vähemmistökulttuuriryhmien yleisen yhdistystoiminnan tarpeisiin, yksittäisille hakijoille kulttuurihankkeisiin sekä muille juridisille työyhteenliittymille kulttuurihankkeisiin.

Avustuksia voidaan myöntää äidinkielen vaalimiseen, kulttuuritraditioita ylläpitävien tapahtumien järjestämiskuluihin, vähemmistökulttuuriryhmien sisäisen yhteydenpidon tarpeisiin, omakohtaiseen taide- ja muuhun kulttuuriharrastustoimintaan, vähemmistökulttuurien ja valtaväestön kulttuurisen kanssakäymisen ja vuorovaikutuksen vahvistamiseen, maahanmuuttokysymyksiä käsittelevään tutkimus- ja tiedotustoiminnan tarpeisiin sekä rasismien ja muukalaisvastaisuuden ehkäisytoiminnan tarpeisiin

3.4. Kauppa- ja teollisuusministeriö

Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan organisaatiot tukevat maahanmuuttajien harjoittamaa yritystoimintaa käytettävissä olevilla tukijärjestelmillä. Ministeriön toimesta maahanmuuttajille tarjotaan yrityksen perustamiseen ja yritystoiminnan harjoittamiseen liittyvää koulutusta, konsultointia sekä muita kehittämispalveluita.

3.5. Sosiaali- ja terveysministeriö

Sosiaali- ja terveysministeriö huolehtii monikulttuurisen ammattitaidon ja työmenetelmien kehittämisestä sosiaali- ja terveystoiminnassa. Lisäksi se tuottaa maahanmuuttajille suunnattua tiedotusaineistoa sekä kääntää asiakastiedotteitaan maahanmuuttajien kielille.

Ministeriö sisällyttää nykyiseen tilastotuotantonsa säännöllisesti maahanmuuttajien

elinoloja ja sosiaalista asemaa koskevia tietoja.

3.6. Työministeriö

Työministeriö huolehtii siitä, että työsyryjä kyetään tunnistamaan ja että siihen puututaan entistä paremmin. Työministeriö huolehtii siitä, että työelämän kolmikantayhteistyöstä vastaavat elimet sisällyttävät toimintaansa maahanmuuttajien asemaan työmarkkinoilla ja työelämässä liittyviä kysymyksiä. Kolmikantayhteistyön puitteissa annetaan koulutusta sekä viranomaisten että työosapuolten edustajille maahanmuuttajia ja työelämän etnisiä suhteita koskevissa kysymyksissä.

Työministeriö huolehtii siitä, että rasismien ehkäisy ja suvaitsevaisuuden lisääminen näkyvät keskeisenä ja läpäisevänä periaatteena sen koordinoitussa pakolaisten ja muiden maahanmuuttajien vastaanottoa sekä yhteiskuntaan integroitumista edistäviä toimenpiteitä.

Ministeriö järjestää maahanmuuttajille tarkoitettuja työllistämispalveluja johtuen maahanmuuttajien suuresta työttömyydestä.

Työministeriö käynnistää yhdessä opetusministeriön kanssa toimenpiteitä oppisopimuspaikkojen hankkimiseksi maahanmuuttajille.

Työministeriö käynnistää hankkeen, jonka tavoitteena on selvittää yhdessä työ-, sosiaali-, opetus- ja kuntaviranomaisen kanssa työvoimatoimistoittain jokaisen yli vuoden työttömänä olleen maahanmuuttajan tilanne ja etsiä työelämään johtavia polkuja tai järjestää asianomaiselle työllistymistä edesauttavaa koulutusta.

Työministeriö seuraa säännöllisesti suomalaisten asenteita maahanmuuttajia kohtaan. Laajan, koko väestöä koskevan asennetutkimuksen lisäksi tuetaan eri väestö- ja kohderyhmiin liittyvää asenne- ja muuta tutkimusta sekä valtakunnallisella, alueellisella että paikallistasolla. Työministeriö käynnistää tutkimuksen, joka antaa tietoja maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen syrjinnästä ja syrjinnän ilmenemismuodoista työmarkkinoilla.

3.7. Ympäristöministeriö

Ympäristöministeriö huolehtii siitä, että yhdyskunta-, kunta- ja asuntopoliittisella suunnitellulla estetään maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen yksipuolinen keskittyminen tiettyihin kunnan osiin ja maahanmuuttajalähiöiden muodostuminen. Ministeriön tulee kuitenkin toteuttaa tätä tavoitetta siten, että yksilön oikeutta valita asuinpaikkansa ei loukata.

4. PERIAATEPÄÄTÖKSEN TOTEUTTAMINEN JA SEURANTA

Valtioneuvoston periaatepäätöksen toteuttamisesta vastaavat asianomaiset ministeriöt yhdessä hallinnonalansa virastojen ja laitosten kanssa. Rasismien ehkäisemiseksi perustettu ministeriryhmä seuraa ja ohjaa päätösten toteutusta. Ministeriryhmää avustavat rasismien ehkäisy -työryhmä ja opetusministeriö.

Asianomaiset ministeriöt raportoivat rasismien ehkäisy -työryhmälle periaatepäätöksessä päätettyjen toimenpiteiden toteuttamisesta 1.12.1997 mennessä. Työryhmä lähettää ao. ministeriöille raportointiohjeet. Rasismien ehkäisy -työryhmä laatii toimenpiteistä raportin ministeriryhmälle.

Helsingissä 6 päivänä helmikuuta 1997

Ministeri

Claes Andersson

Ylitarkastaja

Pekka Lampinen